

PRVI

Sve je to ništa, sve je to paučina! Teško da nešto može više i bezobzirnije da zgrane nego paučina. Mreža ispunjena mnoštvom paradoksa. Kako je nju moguće ponovo isplesti? Jer, dobra reprodukcija stvari zahteva da stvar omogućava proziranje svoje prirode, ulazak u nju. Nije da to paučina ne omogućava, ona štaviše to priželjkuje u većoj čak meri nego ostale stvari, ali samo zato da kada se ude — više da se ne izade.

Opasna klopka za duh u vidu najbezizlaznijeg lavirinta. Najžešće oslobađanje ovde sačinjava najpostojaniju robiju. Odistinska sloboda je u smeru prepuštanja; kakva čudna razlika od svih prilika u kojima čovek može da pribavi sebi sreću. Žrtva, otičući se u mreži, sebe još temeljitije vezuje. Ali, ne boriti se, to znači biti ili lukav ili strpljiv do tragike (oboje je sramotno!). Baš onako strpljiv kao trojanska vezilja Arahna, koju Atena Palada kazni da večno, pretvorivši je u pauka, plete bez kraja i niti. To je taj udeo čiste ideje tragičnosti u paukovom vrcbanju.

Jer, nije li porazno izvlačiti se iz paučine? Nije li spas u prepuštanju? Ova pitanja ne traže verbalan odgovor, njima mora da prevashodno sledi jedan delatan iskaz. Jedan čin. Ali nakon njega nema kajanja. Odgovornost mora da se prihvati, i sva draž zaslužnog pakla ili raja je u tome. Oslobađanje možda znači smrt. Šta bi pauk radio kada ne bi više pleo? Kakvo li je zadovoljstvo čoveku što postoji toliko stvari u svetu koje otuđuju njegovu dušu. Šta bi on bez njih? Eto „neutralne radosti duha“ nad borbom koja je zaloga za ljudski napredak.

Teško kažnjen, pauk očekuje. Beskrajno strpljiv. Kazna koja se rastvara u sebi, postajući nešto sasvim drugo.

DRUGI

U svom primitivnom stanju jezik je, dok je bio samo prajezik, pazio na stvari. Izgrađujući se, on je jednostavno *izumeo* svoja načela dovoljno nesnosna za svet da im i ovaj podlegne. Ali i obremenjen jezikom, on je ostao toliko snažan da mu u pojedinim momentima pokazuje svu njegovu paradoksalnost. U slučaju paučine radi se o nastavku *-ina*. Bar u srpskohrvatskom jeziku reči sa označavajućim nastavkom *-ina* (kućerina, knjižurina, poemčina itd.), u značenjskom okviru predstavljaju poredbenu meru za neku veličinu, nešto što je suviše teško, veliko, skoro beskonačno. Na osnovu reči očekivalo bi se da je i paučina nešto gorostasno, ali, o, kakve li prevare!

Ovaj slučaj sa paučinom upućuje zbiljski i dosledno (jezik se ne vara) na neku tajanstvenost paučine, na neku neraščlanjivu i nerešivu suprotnost u njoj. F. de Saussure nas je učio da se znak ne temelji toliko na jednom vlastitom smislu koliko na razlici smisla prema drugim znakovima. To jest, znak ima dijakritički smisao. Eto sada tog paradoksa u svom sjaju. Dakle, radi se o dijakritičkom paradoksu paučine, paradoksu na ivici paučine kao simbola koji prisvajaju i učestvuju u prostoru ostalih simbola. Paradoks zasnovan na tvrdnji da je bit znaka van njega. Sa te strane paučina je nepregledna.

TREĆI

Paučina je aerodinamična i ekonomična, i prepuna neke plodne oskudice — to je ne lišava lepote. Lepote kao Hegelove lepote apstraktne forme sa svojim značajnim elementima: pravilnošću i simetrijom, zakonitošću i harmonijom. U tom smislu smatrajući „analitički crtež ključem buduće lepote“, harvardski prof. g. Heythum baš kao primer za vezbu uzima paukovu mrežu kao najprostiju arhitektonsku strukturu organizacije.

Kod pauka se nagon za strukturom nalazi u najdestilisanim obliku. U čoveka postoji, neznan zašto, osim ako se ne radi o nekoj dominantnoj razvoju ljudske kulture, opiranje tom strukturalnom nagonu, strukturalističkoj aktivnosti; i to je, mislim, samo mera njegove nesavršenosti da se stvarno potvrdi kao ono što i jeste: Homo Structurus. Dokaz da je on to odista, daje karakter misli, naročito u svom „divljem“ stanju. Kod urođenika je i taj prog-

JOVICA AČIN

arahna ili paučina na način odblesaka

tivnagon minimalnog dejstva, što je uočljivo kod rešetke „primitivne“ misli koju je iznašao Cl. Levy-Strauss. Kod laste npr. je strukturalistička gradnja, pravljenje gnezda, pretežno komplementarna jednoj akustički uređenoj (tonalnoj) strukturi (što sam pokazao u jednom svom tekstu o lastavičijem gnezdu kao o gradnji umetničkog dela).

Ogrešiću se, kada već pominjem lastavicu, ako se ne podsetim strukturalnog gradnja saća izvršno miroljubive i društvene pčele. Zato i da kažem. Kod pčele je shvatljiva uravnotežena i simetrična šestougonaost koju ona vrlo precizno ispraznjuje, skoro bezgrešno, u prostranoj i bezobličnoj masi voska, ali je nerazumljiva veza između takve gradnje i prirode onog komplementarnog unutrašnjeg stereo-nagona. Dakle, u pitanju je ne ono što vidimo, to shvatamo, nego kako je to, na koji način jeste ono što vidimo — to je nerazumljivo. Do dana današnjeg je nedokučiva ta konverzija, koja se može nazvati materijalizacijom, intra-aktivnosti u način na koji opstoji predmet kao takav.

ČETVRTI

Ostavimo pčelu njenoj medonosnoj, a vratimo se paukovoj smrtonosnoj aktivnosti.

Paukov prvi lov je lov za prostorom kojeg opkoljava, zarobljava mrežom. Prostor je prvi i jedini ulov, sve ostale žrtve su već u njemu ulovljene. Prostor se ne da na bilo koji način prisvojiti. Jedina efikasnost kojoj on podleže mora da je prevashodno minimalno uznemirujuća po njegove zakone. Pauk poseduje izvanrednu svest o okolini, koja upravlja njegovom kinestetičkom osećajnošću. I ne samo to. Paukov strukturalni nagon je prostodušniji, ako smem da upotrebim takav izraz, uprošćeniji nego u pčele. Kod njega je on u dvodimenzionalan, planiran nagon; kod pčele je trodimenzionalan, stereo-nagon. Ne govorim o potpunosti nego samo o prevlasti udela stereo-mernosti i planimernosti u strukturalnom nagonu. Pauk krstaš prede mrežu uobičajeno u obliku točka.

U vezi s „prostodušnošću“ napraviću digresiju. Nadam se da neću biti smešan ako kažem da ne znam tačno gde sam pročitao, otprilike, da je paukova nit njegova duša koja se stvrdla. (Ili u nemačkom prevodu Aristotelove *Istorije životinja*, ili, što je verovatnije, u Herderovim *Idejama za filozofiju istorije čovečnosti*.)

Momenat da je mreža sredstvo za lov, uverava da je paučina telo sa predumišljajem. Vrlo nedaleko od prepredenosti na kratke staze. Ona je toliko u toj svojoj smrtonosnoj pre-predenosti da je mužjak koristi (ritmičkim uznemiravanjem ženke zatezanjem niti, što blagotvorno hipnotički deluje na nju) za svoju ljubavnu igru. Ženka pristaje na nju, prima seme, ali

nakon primanja i daje. Daje smrt koju mužjak, htelo ili ne, mora neminovno da uzme. Ona ga proždire. Mužjak je uvek ženčina žrtva. Tu poziv na ljubav nije ništa drugo do poziv na umiranje. Ljubav i smrt su jedno.

PETI

Samo čovek ima konkretnu kategoriju stvari i kategoriju supstancije. Za životinju promena izgleda, modulacije stvari, znači i promenu supstancije, što u realnom nije uvek uistinu tako. Njen svet je bogatiji i komplikovaniji radi te greške uočavanja i razvrstavanja stvari. To jest: izmena mehaničke strukture je za pauka izmena biti. Zato uvek kada dolazi do kidanja mreže, iz bilo kojeg razloga, pauk plete skoro potpuno novu mrežu, koja se karakteriše pomerenim centrom i predanjem nove indikatorne niti — niti koja preprečuje čitavu konstrukciju tako da je sa svakim njenim krajem najelastičnije i najdirektnije vezana. Pauk dok iščekuje u zasedi, ukotvljen je na kraju glavne niti — indikatorne niti. Pomoću devijacije centra mreže, „mozga“ mreže, moguće je saznati broj razaranja konstrukcije. „Mozak“ mreže je jednostavan primer aparata za fizičko pamćenje. Njegova veličina, pošto on nije tačka već je nepravilan krug ispunjen nepravilno geometrijskim površinama (kvadrati, pravougaoici, trapezi, rombovi, romboidi, trapezoidi i sl.), kreće se u odnosu 1:5 prema celoj mreži. Izvan „mozga“ uglavnom su koncentrično raspoređeni pravilni trapezi. Gradient (odnos visina trapeza prema udaljenosti tačke na dijametru od centra) mreže je negativan. To znači da je mreža ka „mozgu“ sve češća. Iz tog razloga je istovetnost smera i količina plena u odnošenjima prema mestima konstrukcije. Pauk je genije mreže.

ŠESTI

Nit paučine se nalazi u jednom vrlo uzanom području stvari sveta. Ona je tako debela da je mi još utaman možemo videti, ali i toliko tanka da senku već nema. Želi li se učiniti vidljivom njena bit mora se, dakle, direktno ispitivati, bez bilo kakvog sredstva za posredovanje.

SEDMI

Paučina je unutrašnji jezik pauka, unutrašnji jezik koji je samo ćutanje. Ćutanje koje je zadobilo vidljivost i značenje. Pauk, kao svaki tkač, radi s naličja. On operiše sa nitima a iznenada se nađe u prostoru. Tako je paučina zaobilazna, ona raste u sebi i za sebe, da bi postala nešto čisto posredujuće. Pisac šestari govorom da bi pribavio smisao, pauk izdvaja jednu dimenziju da bi osvojio najmanje tri. Ali u paukovom jeziku, u toj posredujućoj izatkanosti, postoji jedna večita iznurenost, koja se, što je shvatljivo, smanjuje, ali neprekidno obnavlja. *Osudjenost* Arahne da prede i veze i plete, i stalno ponovo. Kakva li je to kazna u svom užasu, kada je toliko već sublimna, preosetljiva i nežna. Kazna: da se montira primamljivost.

Proračun je u paučini doveden u negativan položaj, da se o njemu i ne može govoriti ostajući pri istinoljubivosti. Tu preovladava druga strana, jedan instinkt, koji je precizniji od bilo kakve matematike.

OSMI

Posmatrati paučinu, to znači oprostiti se sa svim drugati što ona nije, ili u njoj nije prisutno. Posmatrati paučinu kao umetničko delo, to znači oprostiti se sa svim dominantama u njoj koje nisu, ili čak nakon posmatranja ne mogu da postanu umetničkim. Ali paučina oslobađa posmatrača jedne takve žalosti, jer je ona sva u jenom spretnom i hitrom obrisu udisanja, zanosa. Cela je u lepoti neprozirne tajne. Njen sadržaj je nedokučiv, ali je opravljan već divnim ritmom koji nudi ta njena maglovitost; isparenje koje golica dušu svojim oblikom. Paučina jeste mreža odblesaka, i ona je važan potez u strukturalnoj Bibliji prirode i prirode sveta. Pauk i njegova rešetka.